

Kérdések mögött Gálfalvi György:
*Beszélgetéseink –
 Emlékirat interjúkban
 elbeszélve*, Antológia
 Kiadó, Lakitelek, 2017.

Egyre gyakrabban tapasztalom magamon, hogy a memóriám kihagy, utána kell néznem dolgoknak, és bizony előfordul az is, hogy kiderül: az sem pontosan úgy történt, amire emlékezni véltem. Talán ezért is irigylem Gálfalvi Györgyöt. Számára ugyanis könnyű az emlékezés: a Securitate gondos figyelmének köszönhetően dokumentálva van életének jó néhány mozzanata, másrészt pedig sokan és sokszor kérdezték életéről, tevékenységéről, és ő maga is sokakat faggatott hasonló céllal. Ez utóbbi szövegekből – az általa és a vele készített, írásban rögzített interjúkból – állt össze a *Beszélgetéseink* című vaskos gyűjtemény.

A könyv találóa az *Emlékirat interjúkban elbeszélve* alcímet kapta, ami azért is indokolt, mert a szerteágazó beszélgetések többféle irányból, többféle megközelítésből vizsgálják a szerző által megélt időket, pontosan körülrajzolva a szerepét, egyidejűleg bemutatva a környezetében lezajló eseményeket, és feltárva azok távolabbi kihatásait.

Gálfalvi olyan generáció tagjaként lépett az irodalmi küzdőterre, amelyet egy hamis világ vett körül. A fiatalos hév, az igazságkereső öntudat korán szembefordította ezzel az álságos környezettel: 17 évesen kizárták a gimnáziumból. Élete itt vett sorsdöntő fordulatot. Balázs Ferenc írásaival megismerkedve vált a valóságirodalom elkötelezettjévé, és forrófejű fiatalként nem csupán láttatni, leírni szeretett volna, hanem bele akart szólni a világ dolgaiba. Az őszinteség persze nem mindig kifizetődő. Az ebből adódó kellemetlenségek, viták, méltánytalanságok sokak életét megkeserítették abban az alapjaiban hazug rendszerben, ugyanakkor sokak szemét fel is nyitották, s így megszülethetett az egymásra találás, az egymás erősítésének élménye. Az összetartozás-tudat biztosításához persze nélkülözhetetlen volt a személyes kötődés, az odafigyelés, az emberi hang.

Gálfalvi nem titkolja, hogy számára a közvetlen emberi kapcsolat, az élőbeszéd mindennél többet ér. Szerkesztőként is gyakran személyesen találkozott egy-egy alkotóval, hogy a beküldött kéziratról érdemben szót válthasson. „Beszélgetőmániám lehet

az oka, hogy egyik legcélszerűbb önkifejezési műfajomnak az interjú érzem” – szögezi le kötetének előszavában. Az interjú ugyanis „arckép és önarckép egyszerre. A kérdező és a kérdezetté. Az a műfaj, amelyben a szerző másokkal mondatja el, amit akar.”

A könyv első két fejezetét azok az interjúk alkotják, amelyeket Gálfalvi György készített nemzedéktársainak legkiválóbbjaival. Egyebek mellett Csiki László, Farkas Árpád, Kenéz Ferenc, Kocsis István, Vári Attila, Szilágyi István, Ferenczes István, Páll Lajos és Bözödi György volt a megszólaltatott. Fontos kordokumentum mind-egyik darab, hiszen – amellet, hogy a Forrás-nemzedékek irodalmi útkereséséről nyújtanak fontos információkat – a korhangulatot is híven tükrözik. Gálfalvi pedig gyakran rátapint az érzékenyebb pontokra is. Magától értetődő természetességgel szorítja sarokba például azt a szerzőt, aki több olyan verset is „elkövetett”, amit a szerkesztőségek ünnepi alkalmakra kértek tőle. (Teszi ezt akkor, amikor az illetőt arról faggatja, nem merült-e fel benne, hogy „valaki kételkedni fog az ihlet őszinteségében”). Van, akiben a megfelelési kényszer munkál (jól akar szerepelni), míg akad olyan válaszadó is, aki köntörfalazás nélkül önti ki a lelkét. Van, aki sértetten önérzetes, s van, akinek látszólag fel sem tűnnek azok az elmentmondások, amelyekre a szerző fel akarja hívni a figyelmet. (Ilyen például az a visszatérő kérdés, amely a nemzedéktársak egymástól való eltávolodására vonatkozik, annak okait firtatja.)

A beszélgetések nyomán plasztikusan kidomborodik a '60-as évek Gaál Gábor Körének jelentősége, a szakmai és baráti kapcsolatok alakulása, és persze az is, hogy az egymásra utaltság, jóllehet nem minden esetben lehet cél – hiszen előbb-utóbb mindenkinek meg kell állnia a saját lábán is –, mégis szükséges és nélkülözhetetlen, mert „menekülni lehet egymás felé”. A generációs összetartozás közösségi erejét leginkább az biztosította, hogy az írók a fennálló rendszert kritikusan vizsgálták, s – miként azt Király László megfogalmazza – a hatalom szorításában sem árulták el eszményeiket.

Ugyanakkor fölmerülnek azok a súlyos emberi sérelmek is, amelyek a nemzedéki szolidaritást végül mégis kikezdték. Tömöry Péter fogalmazta meg, meny nyire igazságtalannak érzi, hogy „abból a rokon-

szenvből, [...] amely a nemzedéket körülvette, már csak egy-két kiválasztott arcra hull fény”, és hozzáteszi: „leggyakrabban nemzedéktársak lépnek egymás lábára”.

Az első két szakaszt lezáró beszélgetés alanya – Böződi György – már szóba hozza a kommunista rendszer legsötétebb oldalát, a besúgó-kérdést is. Elmeséli, hogyan „úsza meg” a beszervezést, miután hónapokig ült magánzárákában, majd a fogvatartók nyilvánvalóvá tették: szabadon engedik, azzal a feltétellel, hogy bármikor rendelkezésükre kell állnia besúgóként. Böződi nem állt kötélnek. „Kitértem a megtisztelő ajánlat elől, arra hivatkozva, hogy nem hallok jól, adott esetben még félreérthetek valamit, és pontatlan leszek.”

A könyv harmadik fejezete a Gálfalvi Györggyel készített interjúkat tartalmazza. Bár ezek a beszélgetések a rendszerváltozás körüli időktől napjainkig keletkeztek, vissza-visszanyúlnak a kezdetekhez is. Mivel az interjúkat különböző személyek készítették, más-más megfontolás mentén haladva, ezért remekül kiegészítik egymást – ugyanakkor elkerülhetetlen, hogy bizonyos életelek és történetek ne ismétlődjenek. Így többször szóba kerül például az 1968-as viharos írószövetségi közgyűlés, vagy az 1974-es szociográfiai kerekasztal-vita. De visszatérő téma a szerző távozása az Ifjúmunkás szerkesztőségéből, az Igaz Szóban végzett munka, az ott kialakult kötődések – s ehhez kapcsolódóan a Securitate osztatlan figyelmének megjelenése. (A sors fintora – mint azt Gálfalvi György korábbi könyvéből [*Kacagásaink*] már tudhatja az olvasó –, hogy lakása a Securitate szomszédságában volt.) A néhol mosolyt fakasztó történetek mellett azonban az egyik interjúból megtudjuk azt is, hogy a Securitatén egyetlen alkalommal verték meg, s e cselekménynek bizony magyar szekusok voltak az elkövetői. Magyarországi kapcsolatainak (például Lezsák Sándorhoz fűződő barátságának) szintén meghatározó szerepe lesz a rendszerváltozás körüli időkben.

Az interjúkban a szerző humort sem nélkülöző sztorikkal bizonyítja mesélőkedvét. (Ilyen történet például, hogy 1989 decemberében még egyszer utoljára élvezhette a Securitate „vendégszeretét”. Utóbb tudta meg egy hajdani iskolatársától: a Szeku akkori parancsnoka nyíltan hangoztatta, hogy „ezt a bandi-

ta-bajuszú író meg kell leckéztetni”. De kiengedték, s lám, pár nap múlva az ő ablakba kitett tévéjén keresztül követték a tüntetők a bukaresti eseményeket.)

Szó esik természetesen az 1990-es marosvásárhelyi tragédiáról, a brutális magyarellenes megmozdulásról, továbbá a politikai szervezetek alakulásáról (RMDSZ, Vatra), és nem utolsósorban az új irodalmi folyóirat, a Látó létrehozásáról. Gálfalvi György ugyanis ott volt az események sűrűjében. Mint azt maga is leszögezi a kötet utóhangjának szánt szövegtöredékeiben: „Láttam történni a történelmet. Nemcsak körülöttem, velem történt meg.” S nemcsak látta, alakította is. Bár politikai szerepet nem vállalt.

Megtapasztalta viszont a gyűlölködés, a nemzeti szembenállás legkegyetlenebb következményeit. A diktatúra sötétsége után a demokráciát félreértelmező, szabadosságba torkolló önkényeskedés borította lángba Marosvásárhelyt. Rá kellett jönnie, hogy a diktatúra tulajdonképpen kiszámíthatóbb, mint az új demokrácia. Ott nincs miért félni, hiszen tisztán láthatók a határok, az erővonalak. Egyes politikai erők a frissen született szabadságot ügyesen manipulálva ismét megteremtették a gyűlölködés és a félelem légkörét. A féltés és a félelem elhatalmasodása ma sem hagyja nyugodni: „megúsztam eddig az életemet, de mégis ott van bennem a bizonytalanság... Félttem az enyéimet, a családomat, a közösségemet, a magyarságot”. „A féltés kopásállóbb, mint a félelem.”

Egy izgalmas kor eseményeibe enged bepillantást új könyvével Gálfalvi György, aki íróként és szerkesztőként maga is gyakran rejtőzött a kérdések mögé. Interjúiban, riportjaiban, szociografikus esszéiben a társadalmi valóságot kutatta. Ezt egészítik ki a vele készített interjúk.

Az utóbbiak közül is a legizgalmasabb a fejezet legnagyobb lélegzetű darabja, a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet Dokumentációs Tára számára készített interjú, amely a lefolytatott beszélgetés szó szerinti változatát tartalmazza – s ekként az olvasó szinte jelenlétüként élheti meg a diskurzust.

Ahogy Gálfalvi György korábbi könyve (*Kacagásaink*), úgy „ez a kötet is több mint szimpla emlékirat, több mint egyszerű kordokumentum. Egy világlátás, egy szemlélet megfogalmazása. Az életigenlés, a megmaradni akarás szemléletéé.”

Oláh András